

„A ZENE, AZ AKTÍV ZENÉLÉS MINDVÉGIG ÉLET-HALÁL KÉRDÉSE
VOLT SZÁMÁRA”

**DÁVID GÁBOR ÁBRAHÁM MARIANNRÓL, EGY ÉLETRE
SZÓLÓ, CSALÁDI BARÁTSÁGRÓL, AMPAK-RÓL**

Szívmelengető emlékeket őriz a kivételes művészházaspárról, Ábrahám Mariannról és Nagygyörgy Sándorról, akiket gyerekként ismerhetett meg, s meghatározó hatást gyakoroltak egész életére. Dávid Gáborral a felejthetetlen zongoraművész-tanárról, a legendás festő- és fotóművészből, az életműük előtt tisztelgő, általa életre hívott alapítványról, az AMPAK-ról, valamint a szervezet által meghirdetett versenyekről, díjakról, s az ő kivételes életpályájáról is beszélgettünk.

Ábrahám Mariann férjével, Nagygyörgy Sándorral és Dávid Gábor

– *Milyen zenei emlék jut eszébe elsőként Ábrahám Mariannról?*

– 1961, Zeneakadémia, Mariann diplomakonzertje. Tíz éves voltam, először hallottam a Muszorgszkij „Egy kiállítás képei”-t, és teljesen lenyűgözött. Koncert után odamentem hozzá, ezzel az őszinte, de gyerekes, bumfordi bókkal: „Mariann Néni, én csak bámultam!” Mire ő huncut mosollyal: „Nem is hallgattad?” Akik közelről ismerték, tudják, hogy komolysága mögött remek humorérzék bújt meg.

– *Mi az, ami művészi és pedagógiai munkásságában a leginkább lenyűgözte?*

– A kérlelhetetlen szigorúság, kíméletlen őszinteség önmagával szemben, és a majdnem határtalan empátia tanári munkájában. Majdnem, mondom, mert a lustaságot, szellemi restséget, üres formaságokat nem tűrhette, udvariasságból sem. Hányszor megkaptam még sok évtizedes barátság után is, hogy „nem kell a protokoll”, vagy ha a figyelmem elkalandozott: „nem érdekel, most nem vagy itt”. Minél közelebb állt valaki hozzá, annál többet várt el tőle. Kedves tanítványa, Borbély Laci barátom is írt erről Mariann halála után, a Parlando 2023/2. számában megjelent nekrológjában¹. És még valamire hivatkoznék Laci írásából, ami kulcsmondat: „...visszamenőleg kezdek ráébredni arra, hogy a sok együtt átgyakorolt óra ellenére Te valami olyat tanítottál, mely tanulás nélkül – mintegy intravénásan – egyből a véráramba hatolt. Lehet, hogy a zongoratanulás a lélekben dől el?” Telitalálat.

Mindent megtett tanítványaiért és fontos zenei ügyekért, de mindig a háttérben maradva, szinte betegesen irtózott önmaga reklámozásától, előtérbe tolásától. Többször is lehetősége lett volna, hogy a Zeneakadémiára kerüljön, de nem élt vele, maradt a Konziban, noha ott több méltánytalanságot is el kellett viselnie. Ha kértek tőle valamit, legtöbbször szívesen és azonnal, minden energiájával segített, ha kellett, azonnal mozgósítva kiterjedt kapcsolatrendszerét. Ugyanakkor szinte lelki traumát jelentett számára, ha a maga érdekében kellett valamit kérnie – következésképp nagyon ritkán tette meg. Minden irónia nélkül, nagyon szomorúan mondom, hogy rendkívül megtisztelve érezhette magát az, akitől Mariann valaha is kért valamit a saját érdekében. A végeredmény: legtöbb pályatársa tisztelte és szerette, sőt felnézett rá, de messze nem kapott annyi nyilvános elismerést, mint amennyit megérdemelt volna.

Hihetetlen profizmusáról egy történet, melynek sajnos egyetlen élő tanúja vagyok. Az ötvenes évek elején Szekeres Kati a barátnője és kvázi tanítványa, mentoráltja volt. Kati 1956-ban disszidált, és Connecticutban adott magánórákat. Amikor kikerültem az USA-ba, rendszeresen meglátogattam. Kati minden évben karácsonyi koncertet rendezett a növendékeivel; egyszer fel is vette és elküldte a kazettát Mariann-nak. Pár hét múlva megérkezett a válasz, épp ott voltam, együtt olvastuk az egyes növendékek játékának részletes elemzését, egészen addig, amíg valami ilyesmi jött: „...a 13-ik ütemben az átmenet megbicsaklik, mert 2-4-5-tel játssza, próbálja

¹ [Búcsú dr. Ábrahám Mariann \(1933–2023\) zongoraművész-tanártól, Varró Margit életművének nemzetközi hírű kutatójától, a Parlando több évtizedet átívelő alkotótársától \(Borbély László, Balázsne Szatmári Éva, Dávid Gábor, Hollós Máté, Marton Árpád, Marczi Mariann, Neszlényi Judith, Ruszinkóné Czerman Cecília emlékezései\) és dr. Ábrahám Mariann zenepedagógia-írói életművének legjava, továbbá doktori disszertációja Varró Margitról \(pdf\)](#)

meg 1-3-4-gyel, szebb lesz.” Mindezt 7000 km-ről, egy recsegő kazettáról meghallva, és természetesen igaza volt.

Energiája elképesztő, és fanatikusan tudott dolgozni. 1971-ben élete nagy lehetőségére, a moszkvai Csajkovszkij Konzervatóriumba készülve egy ócska, bécsi mechanikus zongorán annyit gyakorolt, hogy már mind a tíz ujjából folyamatosan szivárgott a vér. „Természetesen” mindezt éjszaka (Sanyi egyik öccsének házában lehetett éjjel is zongorázni), hiszen nappalra ott volt a tanítás, a háztartás, a gyerek. A zene, és pedig az aktív zenélés mindvégig élet-halál kérdése volt számára, szó szerint, nem képletesen. Amikor 2021 augusztus elején eltört a bal válla, emberfeletti erővel, önkínzó fegyelemmel próbált regenerálódni, és rettentően megviselte, ha valamit már nem tudott úgy megvalósítani, mint szeretete volna, mint régen.

Ideális kamaramuzsikus volt, nagyszerű felvételek sora tanúsítja Rolláékkal, Erdélyi Csabával, Tátrai Vilmossal, Perényi Eszterrel – hosszú még a sor. Szólistaként a standard repertoár mellett szeretett műsorra tűzni kevésbé játszott régi szerzőket, mint Kuhnau, Scarlatti, Grieg, Sibelius. Amiben pedig alighanem utolérhetetlen, a kortárs zeneszerzők műveinek népszerűsítése – számtalan ősbemutatót is köszönhetünk neki, és sok modern kompozíció kifejezetten az ő felkérésére született. Muzikalitása megkérdőjelezhetetlen, fókusza mindig a zene, nem a puszta virtuozitás, bár azért sem kellett a szomszédba mennie. Billentéstechnikája (szerintem) tökéletes: az én fülemnek leggyönyörűbb pianissimókat tőle hallottam.

Haydn: e-moll trió

Ábrahám Mariann (zongora), Perényi Eszter (hegedű), Koó Tamás (gordonka)
(rádió, élő adás)

[1. Allegro moderato](#)

[2. Andante](#)

[3. Presto](#)

Beethoven: B-dúr trió Op. 97

Ábrahám Mariann (Rolla János-hegedű, Frank Mária-cselló)
(rádió, nyilvános élő adás)

[1. tétel](#)

[2. tétel](#)

[3. tétel](#)

[4. tétel](#)

Kadosa Pál: Trio

Ábrahám Mariann (zongora), Tátrai Vilmos (hegedű), Szilvász László (cselló)
(rádió, élő adás)

[1. tétel](#)

[2. tétel](#)

[3. tétel](#)

Soproni József: Musica da camera, trió, (1963)
Ábrahám Mariann (zongora), Tátrai Vilmos (hegedű), Szilvász László (cselló)
(rádió, élő adás)

I. Allegro vivace, II. Andante tranquillo, III. Allegro vivo, IV. Adag

– *Miként kezdődött az ismeretségük, a sok évtizedes barátságnak milyen mozzanatait idézi vissza szívesen?*

– Ismeretségünk a születésemmel kezdődött... Ahogy a Parlando már említett 2023/2. számában a nekrológomban megírtam, édesapám és az ő nevelőapja, akit imádott, 1917-ben, hatévesen egy padba kerültek a nagyszokolyi elemi iskolában és életre szóló barátok lettek. Szóval ez egy immár évszázados családi barátság, amely természetesen Sanyira is kiterjedt, amikor összeházasodtak. Később történt egy kis malőr, és Mariannt pár évig amennyire lehet, kerültem, ami nem volt könnyű, hiszen addigra Sanyival már elég jól összebarátkoztunk, rákaptam a fényképezésre, laborálásra és sokat lábatlankodtam náluk. (A „malőr” történetét részletesen leírtam az említett nekrológban; röviden, másfél év zongoratanítás után Mariann – régi barátság ide vagy oda – kidobott, mert nem gyakoroltam, amire viszont én, a halálosan sértett kiskamasz bosszúból nekiálltam rengeteget gyakorolni, még iskolai előadásokat is kísértem, énekeltem a Mátyás-templom kórusában, és egyszer-egyszer, elhagyatott esti miséken az orgonához is odaengedtek. Viszont hiába találkoztunk gyakran, Mariannt hűvös távolságtartással kezeltem, és csak Mariann Néninek voltam hajlandó szólítani, amikor már elkerülhetetlen volt. Azt hiszem, jót nevetett rajta magában, de belement a játékba. A helyzetet Sanyi oldotta fel úgy 1968 vége felé, egy „na ne hülyéskedjetek már” felkiáltással összeütve a fejünket. Onnantól kezdve szent volt a béke.)

Ábrahám Mariann tanít (Ágostházy Botond felvétele)

Szívesen idézett mozzanatok? Szinte minden. Közös kempingezések Ricsén, a Tisza partján, nyarak Mártélyon, közös utak Erdélybe, minden héten legalább két, de inkább három náluk töltött este, nagy, többnyire nagyon mély beszélgetések, zene, Kathleen Ferrier, Landowska, Richter-lemezek. Ági, a lányuk, akinek afféle mindig kéznél lévő nagybácsi lehettem, akiből még rádiót is lehet csinálni. (Úgy öt éves lehetett, amikor egy ebédnél odaállt mögém, megfogta a két fülem, és közölte, hogy a bal az állomáskereső, a jobb a hangerő – majd tekergetni kezdte, én pedig sportközvetítésről vízállásjelentésre vagy épp klasszikus zene fütyülésére váltottam, szinte másodpercenként, súgva, ordítva, ahogy a sajgó fülem diktálta.) Vagy 1985. március 21-e, Bach 300. születésnapja, amikor kerítettem egy hatalmas, négyszögletes tortát, rá 300 születésnap gyertyát és felvittem hozzájuk. Meggyújtottuk, Sanyi lefényképezte, úgy ünnepeltünk. A fénykép élete végéig ott volt Mariann Roland gyakorlózongorája felett. A sor szinte végtelen, ritka az olyan nap, amikor ne jutna eszembe valami szívmengető.

– *Az Ábrahám-Nagygyörgy házaspárnak nemcsak barátja, hanem munkatársa is lehetett. Kérem, meséljen erről!*

– Sanyinak elsősorban a laborálásban segítettem nagyon sokat, és közben persze voltak parázs esztétikai vitáink is. A csúcs alighanem az a többhetes időszak volt 1974-ben, amikor a Múcsarnok-beli önálló kiállítására készülve minden éjjel sötétedéstől hajnalig dolgoztunk a lakásukban, Sanyi, Mariann és én, a fekete-fehér képek 100x140 cm-es nagyításain. Hosszú lenne leírni a procedúrát, három ember kellett hozzá és nagyon időigényes volt, különösen mivel Sanyi ritkán volt elégedett az első néhány változattal. Saját munkájában önkínzóan perfekcionista volt, akárcsak Mariann, de az új természetfotós-generációval, akiket ő nevelt a Nimród vadászújságnál, türelmes, jó pedagógusnak bizonyult. Sajnos fájdalmasan korán, 60 évesen meghalt (1993).

Magyar nyelvre fordította: Dávid Gábor

Hosszú ideig elsősorban műfordításból éltem (regények, novellák az Európa Kiadónak, zenei könyvek a Zeneműkiadónak, zenei tárgyú TV-filmek szövegei) Mariann állandóan segített, hogy elkerüljem a terminológiai és egyéb buktatókat. Nyugodtan nevezhetem társfordítónak a Menuhin-könyvben („Az ember zenéje”), a Brendel-könyvben (Tűnődés a zenéről”), és különösen a Bach-könyvben („Levelek, dokumentumok”), melynek kapcsán még volt tanárát, Amadeus Webersinkét is odacsábította hozzájuk Drezdából, hogy találkozzam és konzultálhassak vele. Amikor elkezdett írni, publikálni, fordult a helyzet, legtöbb írását először nekem mutatta meg, illetve küldte el, amikor már az Egyesült Államokban éltem, és telefonon beszélünk meg. Amikor 1989-ben Fulbright-ösztöndíjjal a chicagói Egyetem könyvtárában dolgozta fel Varró Margit írásos hagyatékát, hetekig ott voltam segíteni, majd fordítottam is egy-két kritikus részt a Varró-könyvben. Zenei véleményemre is kíváncsi volt. Valahányszor hazamentem, mindig meglátogattam, és ilyenkor mindig az volt a központi esemény, hogy leült a zongorához, és eljátszotta a műsort, amin éppen dolgozott, majd el kellett mondanom a benyomásaimat. Tiszteletben tartotta az amatőr véleményét, kíváncsi volt rá. Sokat segitettem a YouTube-videók létrehozásában is. Gyakran beszélünk a tanítással kapcsolatos gondjairól, pedagógiai kérdésekről. Másrészt őt is érdekelte, amit csinálok, számon tartotta nagyobb vállalkozásaimat, az igazán fontos cikkeimet el is olvasta, legalább az alapvonalakat próbálta megérteni, olykor egész meglepő ráérzéssel. Azt hiszem, az állhatott e rezonancia hátterében, hogy konkrét munkánkon túl mindkettőnket érdekelt maga a módszer, az alkotás folyamata, mint olyan. Közös meggyőződésünk volt, hogy a gyökerek azonosak, a kreativitás univerzális, egyféle dolog, legyen a konkrét tárgya zene, fizika vagy bármi más – titkait, működését, pszichológiáját megfejteni próbálni érdemes és izgalmas vállalkozás. Rendszeresen leveleztünk, nagyon sokszor és hosszan beszélünk telefonon, sokat tanultunk egymástól.

– *Ön fizikus, napjai a legmodernebb technikákat alkalmazó, bonyolult detektorok között, a computer mellett, és matematikai módszerek használatával telnek. Hogyan kapcsolódik emellett mindennapjaihoz a zene?*

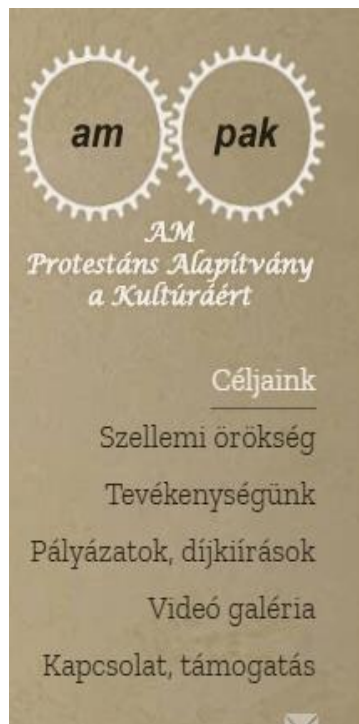
– Az ELTE-n végeztem 1974-ben, részecskefizika diplomamunkával (majd 1982-ben matematikusként is, funkcionálanalízis témakörben), de Magyarországon nem dolgoztam fizikusként. Pár évig egy akkor úttörő számítástechnikai vállalat fejlesztési főosztályán voltam, később lényegében műfordításból éltem, amit találmányokkal kapcsolatos munkák színezték. 1985-ben hagytam el az országot, előbb Heidelbergbe, A Ruprecht Karl Egyetemre kerültem (épp akkor ünnepelte fennállásának 600. évfordulóját), majd az Egyesült Államokban, a Stony Brook Egyetemen doktoráltam. A Columbia Egyetemen voltam postdoc, majd következett harminc év a Brookhaven Nemzeti Laboratóriumban, közben a Stony Brook

Egyetemen is kineveztek kutatóprofesszornak – 2023 vége óta már csak ott vagyok állásban. A rendszerváltás után hamar felvettem a kapcsolatot a magyar fizikusokkal, 2002-ben akkreditáltak a Debreceni Egyetemen, rendszeresen jártam haza tanítani és sok diákot segítettem a PhD fokozathoz. Kísérleti fizikus vagyok, a nehézion-fizika területén dolgozom, ami alapvetően az úgynevezett erős kölcsönhatás, illetve az ősrobbanás után létrejött „ősanyag”, a kvark-gluon plazma tulajdonságait kutatja. Fő érdeklődési területem az úgynevezett direkt fotonok és semleges mezonok vizsgálata, és volt néhány igen fontos eredményem ebben a témakörben.

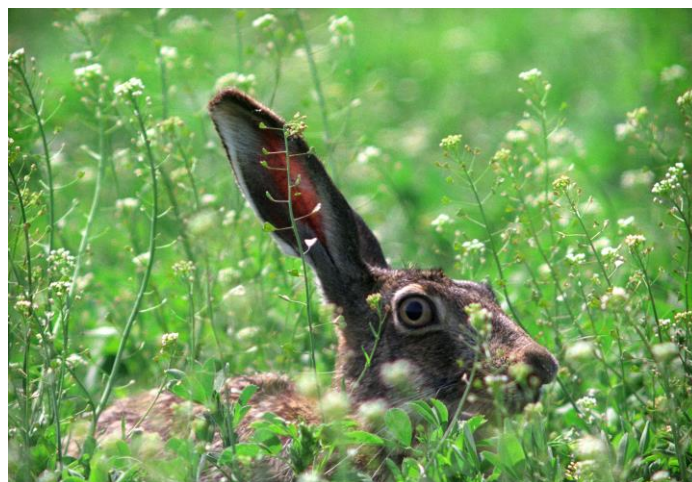
Hogyan kapcsolódik ehhez a zene? Genetikusan... Komolyra fordítva a szót: az eddigiekből kiderült, hogy a zene mindig életem része volt (egyébként édesanyám félprofi szinten zongorázott, remekül blattolt és improvizált). Kezdetben és az utóbbi egy-két évben aktívan is muzsikáltam, de mindig nagyon sokat hallgattam zenét. Volt időszak, amikor háttérzeneként is (például fordító koromban szinte éjjel-nappal), ez ma már idegesítene. Ha kedvemre való felvételt találok, gyakran 10-20 alkalommal is meghallgatom – ez valós szám, nem költői túlzás. Volt olyan időszak, amikor például a Karácsonyi Oratórium összes vokális és instrumentális szólamát külön-külön el tudtam volna fűtyülni, bár a partitúrát addig sose láttam. Néha viszont kottával a kézben hallgatok zenét – ez teljesen másféle, de számomra nagyon érdekes élmény.

És most engedje meg, hogy kicsit csipkelődjek – idetartozik, mert Mariann-nal is sokszor beszéltünk erről. Ha én, mint reáliákkal foglalkozó ember, nem olvasok, nem hallgatok zenét szakbarbár vagyok, (le)sajnálni való. Egyébként joggal. De sok humán értelmiséggel találkoztam (zenésszel is), akik szinte kitüntetésként, igazi humán értelmiségi voltak bizonyítékaként lobogtatják, hogy kis híján megbuktak matematikából. Szinte büszkék rá, hogy nem értik és nem érdekli őket a tudomány. Hogy is van ez? Nem két egyformán fontos részből áll a világ?

- Mikor döntött úgy, hogy alapítványt hív életre, amely a művészházaspár emléke előtt is tiszteleg? Mennyi idő alatt, s mekkora munkával sikerült felépítenie az AM Protestáns Alapítvány a Kultúráért, azaz az AMPAK szervezetét?
- A történet 2000 körül kezdődött. Mariann addigra már nem csak óriási energiát, de rengeteg pénzt is költött Sanyi életműve fenntartására, népszerűsítésére. A képek digitalizálásában, vagy például Sanyi 300 fotót tartalmazó életmű-albumának finanszírozásában én is sokat segítettem. (<https://www.naturphotography.com/>.)

Nagygyörgy Sándor [portréi zeneszerzőkről, előadóművészekről](#)
[\(Szerk. Ábrahám Mariann\)](#)
(Parlando 2013/4.)

Rengeteg pénze ment el a csodálatos kortárs zenei hangversenysorozatra és a belőle készült, UNESCO-díjas négyórás videóra („A XX. századi magyar zene a zongoraoktatásban”), önfinanszírozott EPTA-konferenciákra és egyéb zenei ügyekre is. Ezzel párhuzamosan én is abban az időben kezdtem el komolyan támogatni a Debreceni Egyetemen fizikus doktoranduszaimat, amerikai tanulmányútjaikat. Felmerült a gondolat, hogy csináljunk közösen egy kulturális alapítványt, részben adózási okokból, részben az esetleges külső támogatók bátorítására, mint például az USA-ban élő magyar barátaim. A név Mariann ötlete volt: „Amerikai-Magyar Protestáns Alapítvány a Kultúráért”, röviden AMPAK, és Sanyi 56 után keservesen meghurcolt református lelkész édesapja előtt tisztelgett volna (akit én is ismertem), de utalt volna édesapámra is, aki a Pápai Református Kollégiumba járt, és élete végéig támogatta az iskolát. Sok jogi huzavona után akkor az alapítványból nem lett semmi.

Mariann halála után, 2023 közepén elhatároztam, hogy felélesztem az ötletet, és alapítványt csinállok Mariann és Sanyi szellemi örökségének életben tartására, továbbvitelére, majdnem megőrizve a régi nevet – csak az „Amerikai-Magyar”-ból lett a kriptikus „AM”, tehát „AM Protestáns Alapítvány a Kultúráért”, de rövidítve továbbra is AMPAK. Végül 2024. július 2-án jegyezték be. Ezt az eseményt is ünnepeltük a 2024. július 14-én, Mariann születésnapján a budapesti lakásomon tartott első, nagyon bensőséges hangulatú Mariann-émlékkoncerten.

Azóta már három alkalommal támogattuk a Parlandót, díjakat adtunk át regionális alsófokú zongoraversenyek legsikeresebb felkészítő tanárainak, megszereztük és a Budahegyvidéki Református Egyházközségnek adományoztuk Mariann Bösendorfer-zongoráját, ott rendeztük az idei Mariann-émlékkoncertet is, volt növendékei fellépésével, természetfotó-díjakat adtunk át többek között. Honlapunk is van:

<https://ampak.hu>

– *Kiváló gondolatnak tartom, hogy a támogatások mellett pályázatokkal, díjakkal őrizi a művészházaspár emlékét, hiszen ezek élő, a mindennapokban jelen lévő kapcsolódásokat jelentenek, s újabb generációkat is elérnek. Kérem, fejtse ki részletesebben, hogy az alapítvány milyen támogatásokat ad, kik jelentkezhetnek a pályázataikra, s milyen szempontok alapján döntenek a díjakról!*

– Alapító okiratunk szellemében az alsófokú zongoraoktatás és a természetfotó vannak fókuszban, de nyitottak vagyunk minden olyan színvonalas kezdeményezésre, amely összhangban van Mariann és Sanyi szellemiségével. Az Eötvös-könyv például a XX. századi magyar kísérleti fizika világgraszoló eredményének állít emléket, egy olyan kézirat köré felépítve, melyet az UNESCO a kulturális világörökség részének nyilvánított. Egyébként már csak azért sem kakukktojás, mert Mariann 2016-tól

nagy érdeklődéssel követte a munkámat a 2019-es megjelenéséig, és a Tudományos Akadémián tartott könyvbemutatóra is eljött.

Eddig elsősorban mások által szervezett versenyekhez, pályázatokhoz csatlakoztunk különdíjak felajánlásával. Első saját fotópályázatunkat a hódmezővásárhelyi Németh László Gimnázium és Általános Iskola (Sanyi alma matere) diákjainak hirdettük meg, a jövőre tartandó Sibelius-versenyre az alsófokú művészeti oktatásban részt vevő diákokat várjuk. A díjakról vagy az adott verseny zsűrije (mint például a veszprémi és sátoraljaújhelyi versenyek), vagy az Alapítvány kuratóriuma dönt (például Hódmezővásárhely).

– *Mennyire elégedett az első pályázatokkal, rendezvényekkel? S milyennek látja a kezdeményezés fogadtatását?*

– Tanulunk, és türelmes ember vagyok. A célt kitűzni könnyű, a kérdés a hozzávezető út. Eddig szinte kizárólag mások által szervezett rendezvényekhez csatlakoztunk, ott adtunk át különdíjakat – amit a szervezők és a díjazottak is örömmel fogadtak. A díj rendszerint egy üvegplakett (lassan a „védjegyükké” válik), valamint készpénzjutalom. Az idei szeptemberi hódmezővásárhelyi fotópályázat volt az első igazi saját kezdeményezésünk, és most a jövő novemberben tartandó Sibelius-verseny szervezésén dolgozunk a ZETA-val. Ha sikerül, nagyobbat próbálunk harapni. Akikkel eddig kapcsolatba kerültünk, akár zenei, akár fotó-vonalon, mindenki nagyon segítőkész és aktív volt. Nyilván segít, hogy Mariann és Sanyi neve még él a köztudatban, sokan ismerték és tisztelik őket. Az a célunk, hogy ez így is maradjon.

– *Az első díjazottak között megtalálható a Parlando főszerkesztője is, Zelinka Tamás. Mi mindenért vehette át az elismerést?*

– Elfogult vagyok, jó okkal. Tamás egy önmagát önként hasznos járomba fogó perpetuum mobile. A metafora minden szava helyén van. A járom, melyet több, mint öt évtizede cipel, önként, derűvel, a Parlando, melynek hasznosságáról idézném Ember Csaba és Magyar Margit (MZMSZ) laudációját Tamás 75. születésnapján: „Mindemellett önzetlenül készíti azt az újságot, mely napjainkra majd’ az egyetlen írásos dokumentuma a hungarikumként kezelendő magyar zenepedagógiának.”

Hozzátenném, ami az én szememben óriási érték: mindenki szót kap benne, akinek érdemi mondanivalója van, az Operaház vezető karmesterétől az eldugott kis falu zenetanáráig. Ez a plebejus szemlélet Mariann gondolkodásának is egyik sarkköve volt, mint ahogy közös bennük a makacs, önkínzó odafigyelés a legapróbb részletekre. Rengeteget dolgoztak együtt, és mindig kizárólag az aktuális ügy szolgálatában, soha nem az esetleges személyes előnyökre kikacsintva, elismerésre vadászva. A perpetuum mobile-t aligha kell magyaráznom: Tamáson kívül egyetlen

embert ismertem, aki ennyire csúfot űzött a biológiából, idős korában is ilyen fiatalokat megszégyenítő munkabírással dolgozott fontos ügyeken – Mariannt. Ez volt az első alkalom, hogy „Ábrahám Mariann Életműdíj”-at adtunk ki, és nagyon szűkmarkúan akarunk bánni vele a jövőben is, de egy pillanatig sem volt kérdéses, hogy Tamás megérdemli, és a díj elnevezése utal sok évtizedes közös munkájukra is Mariann-nal. Október 18-án adtuk át a Budahegyvidéki Református Egyházközség templomában, egy kis koncert után, ahol felkérésemre Tamás mondott hallatlanul érdekes kísérszöveget, de az utolsó pillanatig fogalma sem volt az összejövétel valódi céljáról. Nem sejtette, hogy a koncert csak felvezetés – az este főszereplője valójában ő maga lesz...

– Bár az Egyesült Államokban él már sok éve, 1997 óta tanít a Debreceni Egyetemen is, így ma is rálát a hazai zenei életre. Zenekedvelő, -értő emberként milyennek látja a helyzetet, s milyen változásokat figyelt meg az elmúlt évtizedek során?

– Óvatos lennék, egyrészt mert a sommás ítéletek rendszerint rosszul öregednek, másrészt szakmai ártalomból: valamirevaló fizikus nem kiabál heurékát információszilánkok alapján, anélkül, hogy alaposan körüljárná a problémát. Sőt, amikor már kialakult egy véleménye, hátralép, kezdi előlről, és minden igyekezetével próbálja cáfolni saját állítását. Lételemünk a kétely. Csak ha sehogy sem sikerült bizonyítani, hogy a „felfedezésünk” hibás vagy kérdéses, akkor jöhet a kijelentő mód: találtam valamit. Ilyen gondolkodási gúzsba kötve mit válaszoljak, amikor nem jártam zeneiskolákban, hallottam remek és felejthető koncerteket is, régimódi vagyok, a művészeti tömegtermelésnek még a lehetőségét sem szívelem? Egy dologról van határozott véleményem (ha meg is köveznek érte): nekem tetszik a jazz és a klasszikus zene találkozása, addig persze, amíg mindkettő megőrzi saját identitását is. Az is tetszik, hogy otthoni ismerőseim legalább harmada – olyanok, akik formálisan sosem tanultak zenét – jár ilyen-olyan kórusba. Véletlen, vagy talán ez is valamiféle reneszánsz? Örölnék neki. Annak is, ha azt hallanám, hogy a zeneoktatás az általános iskolákban sem jelentéktelenedett el teljesen (természetesen nem a szakiskolákra gondolok).

Ne bújjak el, merjek negatívumot is mondani. Nem tetszik a virtuozitás kultusza, az „én még gyorsabban le tudom játszani hibátlanul” zenegyilkos versenye, márpedig erre, úgy tűnik, nemcsak a nagyközönség vevő, de néha a szakma is, új, nem feltétlenül dicsérendő értelmet adva a zongoraverseny szónak. A virtuozitás természetesen része a zenének, de nem egyeduralkodója, mindent eldöntő faktora. (Mostanában már, szándékosan átesve a ló másik oldalára, azt szoktam mondani: játssz nekem pedál nélkül egy lentissimo legatót *ppp*, és megmondom, ki vagy.) Van egy gyönyörű Weöres-sor: „Munkámat használni lehessen, ne szájtátva csodálni” (közös ars poeticánk Mariann-nal). Ha szabad átfogalmaznom: „Zenémet átélni

lehessen, ne szájtátva csodálni.” Ennek fényében kellemes meglepetés volt például az, amikor a legutóbbi Virtuózokon a zsűri az egyik párosnál a zenei kifejezőerőt favorizálta az egyébként hibátlanul kivitelezett, szédítő virgázásból. Ha zenét hallgatok, meghatódni szeretnék, egy transzcendens világba átlebegni – nem tátott szájjal bámulni.

– *S mi lesz a folytatás, hogyan képzeled el az „AM Protestáns Alapítvány a Kultúráért” következő időszakát, mikor lesz elégedett?*”

– Egy életre szóló lelki és szellemi adósságot mikor ró le az ember? Ha valahol szinte negyedik családtag volt az ember, mikor oldódik fel a kötelék? Kérem, értse szó szerint, minden túlzó, hatásvadász felhang nélkül. Azaz teljesen elégedett valószínűleg soha nem leszek. De ha például újra tábora lenne a fekete-fehér és különösen az analóg (filmmel dolgozó) fotózásnak, és ehhez mi is hozzá tudunk járulni, az már nagy öröm lenne. Nem a digitális helyett: mellette. Azért, mert egy másfajta gondolkodást, munkamódszert, művészi megközelítést kíván, támaszt fel. A korlátoknak, nehézségeknek, akadályoknak megvan a varázsa és léleképítő, megtermékenyítő hatása. Nincs bennem semmi luddita, ha a mindennapi munkámra gondol, ami csúcstechnológiák rutinszerű alkalmazását feltételezi, nevetséges is lenne. A kézművesség reneszánszának sem azért örülök, mert majd jól leváltja a csúnya, gonosz ipart, hanem mert az emberi szellemet (és mellékesen a kreativitást) gazdagító alternatívát tart életben. Nem panacea, de közkincs, amit érdemes megőriznünk. Ami a zenét illeti, ha például pár éven belül bábáskodásunkkal megszületne egy „XXI. századi magyar zene a zongoraoktatásban” film Mariann csodálatos videójának szellemében, az méltó tisztelgés lenne emléke és életműve előtt. Nem lezárás, de fontos mérföldkő.